

150 let od narození Luboše Jeřábka – předkladatele prvního návrhu soustavy chráněných území

Pavel Pešout

Ochranářské veřejnosti jsou známi zakladatelé státní ochrany přírody u nás Z. Wirth a R. Maximovič či první lektor ochrany přírody na Universitě Karlově J. S. Procházka. Poněkud opomíjený zůstává pro ochranu přírody přínos přednosty Státního památkového úřadu a poslance českého Zemského sněmu JUDr. Luboš Jeřábka, od jehož narození v letošním roce uplynulo sto padesát let. Vládní rada Luboš Jeřábek se věnoval ochraně kulturních a přírodních památek v nejširším slova smyslu – jako nedělitelnému společenskému dědictví. Je předkladatelem prvního návrhu soustavy chráněných území u nás.

JUDr. Luboš Jeřábek na fotografii z 13. 5. 1908

L. Jeřábek se narodil 21. února 1864 v Praze, po vystudování malostranského reálného gymnázia absolvoval Právnickou fakultu UK Praha. Po roce 1893 byl soudním sekretářem a 23. února 1908 se stává poslancem Zemského sněmu království Českého. V roce 1911 začal pracovat na Ministerstvu kultury a vyučování v Praze, od r. 1912 jako zemský konzervátor pro území české. V průběhu I. světové války zachránil mnoho kostelních zvonů, za což mu bylo uděleno čestné členství ve Svazu pro ochranu domoviny. Ještě na konci období monarchie, v r. 1918, vybudoval c. k. Zemský památkový úřad pro Království české. Po r. 1918 kontinuálně tento úřad přechází ve Státní památkový úřad v Praze, jehož se stal L. Jeřábek prvním přednostou.

Zasazoval se o ochranu pražských památek a na záchraně řady z nich se podílel. Již v r. 1896 vedl zpracování prvního návrhu zákonné ochrany vybraných historických čtvrtí. V roce 1900 Stál u založení Klubu za starou Prahu a byl jeho předsedou. Byl členem Jednoty pro dostavbu chrámu sv. Víta a Masarykovy akademie práce. Své názory publikoval v odborných časopisech i v několika desítkách samostatných publikací (např. Pět let činnosti pro myšlenku zachování starobylého a uměleckého rázu král. hl. města Prahy, 1899, Zachování starobylého a krásného vzhledu Prahy, 1900, Za starou Prahu, 1902, Starý židovský hřbitov pražský, 1903, Boj proti starobylému rázu Prahy, 1904, Chrám a věže svatovítské, 1906, Pražské zahrady a paláce, 1909, Malebné pouti po krásné Praze I. a II., 1920 ad.).

Doktor Jeřábek byl nejen památkářem, ale také nadšeným organizátorem českého pěveckva a publicistou. V roce 1904 se zasloužil o uspořádání Prvního českého hudebního festivalu. Obětavě pracoval v Pěvecké obci české, jejímž starostou byl v letech 1921–1937. Organizoval velké Národní pěvecké závody a v roce 1928 založil Všeslovanský pěvecký svaz, jehož byl místopředsedou. JUDr. Luboš Jeřábek zemřel 7. srpna 1937 v Černošicích.

Jeřábkův přínos k ochraně přírody

L. Jeřábek vnímal přírodní a kulturní dědictví celostně a při velkém úsilí o ochranu kulturních památek se angažoval i v ochraně přírody

a krajiny. Hned v prvním roce svého zvolení poslancem předložil návrh osnovy zákona na ochranu přírodních a krajinných památek. Když byla 21. prosince 1910 na popud Svazu okrašlovacího ustavena Komise pro zachování památek, stal se jejím členem (Procházka 1927). 20. září 1911 znovu L. Jeřábek předkládá návrh zákona na ochranu přírody, ale opět bezúspěšně, stejně jako v r. 1908 (Procházka 1917). Na posledním zasedání zemského sněmu v r. 1911 podává první návrh na zřízení chráněných území v království Českém, jehož rezoluce zněla: „Zemskému výboru se ukládá, aby ... v době co nejbližší nákladem zemským na vhodných místech jak v okolí král. hlav. města Prahy (Šárka, Strahovské lomy), tak i na vhodných k tomu místech v typických krajinách v pohořích tohoto království (Šumava, Pláně pod Roklanem, Boubín, Rudohoří, Krkonoše, Středohoří, Milešovka, Sutomská hora, v Brdech, v okolí Padrtských rybníků, Blaník, Železné hory) zřídil parky národní, popřípadě ochranné oblasti pro zvířena i rostliny, tyto cestou smluvní s majiteli, obě u předložení příslušných zákonů zemských, sepsaných po bedlivé úradě s povolanými korporacemi a odborníky obou zemských národností...“ (Procházka 1927). Tento návrh vycházel z činnosti Svazu českých spolků okrašlovacích v království Českém (Maximovič 1934). V r. 1916 jako c. k. zemský konzervátor v Praze rozšiřuje svou činnost v oblasti památkové péče i na ochranu památných stromů.

První pozemkovou reformu realizovanou prostřednictvím tří zákonů (tzv. „záborového“ z 16. 4. 1919, „přídělového“ z 30. 1. 1920 a „náhradového“ z 8. 4. 1920) viděl L. Jeřábek jako „vzácnou a vítanou příležitost“, aby i v České republice byla zřízena soustava chráněných území péčí státu a nejen, jako do té doby, pouze snahou osvícených vlastníků. Soustava podle jeho názoru měla být tvořena „zřízením jistého počtu národních parků a větších rezervací dostatečně velkých,

Literatura

- Breň T., Jeřábek L. (1999): Praha, edice inv. č. 906.
- Jeřábek L. (1920): Národní parky, rezervace a ochranné oblasti v Americe, jinde a u nás. Zvláštní otisk z kalendáře Národní politiky. Praha, 12 str.
- Maximovič R. (1934): Ochrana přírody. Nákladem vlastním, Brno, 78 str.
- Procházka J. S. (1917): Ochranné oblasti přírodní. F. Topič, Praha. 72 str.
- Procházka J. S. (1926): Ochrana přírody a přírodních památek. II.díl. Český čtenář v Praze. 264 str.

aby vznikl v nich ničím nerušený vývoj a zcela od nynějšího neodvislý koloběh života, jednak zřízením pokud možno největšího počtu méně přísných lesních rezervací po vzoru americkém a pokud možno hojných drobnějších ochranných oblastí přírodních, pro důležitá stanoviště květeny, zvířeny neb i pro zajímavé útvary geologické“.

Při znalosti současné soustavy chráněných území je jistě pozoruhodné, že L. Jeřábek tento koncept chráněných území publikoval již v r. 1920 v Kalendáři Národní politiky (Jeřábek 1920). V jeho příspěvku s názvem „Národní parky, rezervace a ochranné oblasti v Americe a u nás“ je publikován i návrh na konkrétní území vhodná k ochraně v celém tehdejší Československu, přičemž u některých uvádí i přesné vymezení. Velmi podrobně například navrhl vedení hranic národního parku Šumava či národního parku Beskydy. K ochraně navrhuje pohoří Brd, „lesní rezervaci Křivoklátskou“, České Středohoří, České Švýcarsko, „pohraniční lesní rezervaci Jizerskou“, „velikou horskou rezervaci Krkonošskou“, Český Ráj, Orlické hory, „velkou lesní rezervaci Králickou“, Železné Hory, „velkou lesní rezervaci Blanickou“, Novohoradské hory, Jeseníky, Moravský kras, Žďárské vrchy, dále pak lesní rezervace „v rozsáhlých lesích veverských, buchlovských a hukvaldských“ ad.

Zmínku si zasluhuje i jeho návrh na ochranu Máchova kraje: „... oblast severočeských rybníků s přilehlými rozsáhlými valdštýnskými lesními komplexy a Kumerským pohořím mezi Bezděží a Bělou, Kuří Vodou, Jestřebím, Doksy a Mimonií sahající až k Rálsku, byla by čarokrásnou, turistovi nejvýš vděčnou chráněnou oblastí ...“. Jistě nejlepší oslavou výročí narození L. Jeřábka je letošní vyhlášení chráněné krajinné oblasti, když po téměř 100 letech došlo k realizaci jeho návrhu.

Autor pracuje jako náměstek v AOPK ČR